

Список використаних джерел *

1. Statement of the High Commissioner for Human Rights on cooperation and assistance to Ukraine in the field of human rights. URL: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21015&LangID=E#sthash.8iM5nol6.dpuf>.
 2. UNHCR – UKRAINE OPERATIONAL UPDATE. URL: <http://unhcr.org.ua/attachments/article/1299/2016%20UNHCR%20UKRAINE%20Operational%20Update%20FINAL.pdf>.
 3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 15 груд. 2005 р. № 3200-IV: станом на 23 трав. 2017 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
 4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 трав. 2015 р. “Про Стратегію національної безпеки України”: Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
 5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 верес. 2015 р. “Про нову редакцію Воєнної доктрини України”: Указ Президента України від 24 верес. 2015 р. № 555/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>.
 6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 берез. 2016 р. “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України”: Указ Президента України від 14 берез. 2016 р. № 92/2016. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>.
 7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 трав. 2016 р. “Про Стратегічний оборонний бюлетень України” / введ. у дію Указом Президента України від 6 черв. 2016 р. № 240/2016. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/240/2016>.
 8. Про внесення змін до Закону України “Про Раду національної безпеки і оборони України” щодо вдосконалення координації і контролю у сфері національної безпеки і оборони: Закон України від 25 груд. 2014 р. № 43-VIII: станом на 23 трав. 2017 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/43-19/paran20?nreg=43-19&find=1&text>.
 9. Бабков Ю. П., Адамчук М. М. Підходи до прийняття рішень при реагуванні на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України // Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., м. Київ, 25–26 листоп. 2016 р. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2016. С. 24–27.
 10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 2-ге вид., перероб. та допов. / відп. ред. Яценко С. С. Київ: А.С.К., 2003. С. 111.
- * Список побудовано в порядку посилань.

Надійшла до редколегії 05.07.2017 р.

УДК 351; 629.039.58

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Костенко В. О.,

к. держ. упр., начальник зміни оперативно-координаційного управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Кіровоградській області, підполковник служби цивільного захисту, м. Кропивницький

Охарактеризовано екологічну ситуацію в Україні та з'ясовано, що найбільш складні проблеми у сфері екологічної безпеки, що прогресують, сформувалися в регіонах, де зосереджено небезпечну для життя і здоров'я людини виробничу діяльність. Розглянуто стан екологічних проблем у сфері радіаційної безпеки Кіровоградської області та окреслено основні шляхи вирішення їх на центральному та місцевому рівнях. Доведено необхідність вжиття та координації спільних заходів на всіх рівнях влади щодо зменшення негативного впливу екологічних небезпек на здоров'я і життєдіяльність населення.

Ключові слова: екологічні проблеми, екологічна безпека, радіаційні відходи, навколишнє середовище, державне управління.

© Костенко В. О., 2017

Kostenko V. O.,

PhD in Public Administration, Shift Operational Coordination Office State Emergency Service of Ukraine in Kirovograd region, Colonel civil protection, m. Kropyvnytskyi

ACTUAL PROBLEMS OF REGIONAL MANAGEMENT OF RADIATION SAFETY PROCESSES IN UKRAINE ON THE EXAMPLE OF THE KIROVOGRAD REGION

The ecological situation in Ukraine was characterized and the most complicated and progressive problems in the field of environmental safety were formed in regions where the production activity is dangerous for human life and health. The state of environmental problems in radiation safety of the Kirovograd region is considered and the main ways of their solution at the central and local levels are outlined. It is proved necessary to use and coordinate joint measures at all levels of government to reduce the negative impact of environmental hazards on health and life of the population.

Key words: Environmental problems, environmental safety, radiation waste, environment, public administration.

Згідно зі ст. 50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище та на відшкодування збитків, завданих порушенням цього права. Екологічна ситуація в Україні характеризується як складна і як така, що потребує кардинальних регуляторних змін у законодавчому полі та в державному управлінні екологічною безпекою. Цей стан формувався протягом тривалого періоду нехтування об'єктивними законами розвитку й відтворення природного і ресурсного потенціалу [1].

Стан функціонування продуктивних сил в Україні характеризується погіршенням екологічної ситуації в багатьох регіонах, що призводить до загострення техногенно-екологічних проблем та соціальної напруги в суспільстві. Реалізація регіональної та місцевої екологічної політики є малоефективною і не спирається на позитивний світовий та європейський управлінський досвід у розв'язанні екологічних проблем.

Радіоактивне забруднення в кількості, що перевищує допустиму дозу, посідає особливе місце у сфері забруднення довкілля. Радіоактивні й токсичні речовини, що поширюються в навколишньому середовищі, проникають у рослини, в організми тварин і людини, спричиняючи негативну еволюцію всієї екосистеми. Серед основних джерел радіоактивних забруднень є місця перероблення й поховання радіоактивних відходів [2].

Одним із таких регіонів, де нагромадження значної кількості екологічних проблем створює потенційну загрозу безпеці життя і діяльності населення, є Кіровоградська область. На її території знаходиться потужно розвинений промисловий потенціал, що зумовлює екологічне та радіаційне навантаження на довкілля.

За таких умов важливого наукового значення набувають дослідження регіональних проблем у сфері радіаційної безпеки для покращання загальної екологічної ситуації в державі.

Проблемами екологічної та радіаційної безпеки в галузі науки державного управління займалися відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як Г. Бачинський, Д. Белл, В. Беренс, В. Василько, О. Галацан, Т. Грушева, Г. Добров, І. Кринична, В. Костенко, М. Кисельов, О. Стегній, Ю. Климов, А. Коротков, Ю. Климов, А. Коротков, О. Лазор, О. Масюк, Н. Маєвська, М. Моїсеєв, А. Ніколас, Т. Проценко, Д. Робертсон, В. Соколов, О. Тимошенко, В. Трачук та ін.

Фундаментальні дослідження у сфері радіаційної безпеки були проведені І. Криничною. Вчена встановила, що регіональне управління процесами радіаційно безпечної безпеки життєдіяльності населення є малоефективним, а також створила “Концепцію державного управління медико-соціального забезпечення радіаційної безпеки в Україні” [3–7]. Нагальну потребу в розробленні регіональної екологічної політики доводить також Ю. Ковалевська [8].

Широкий аналіз наукових праць із різноманітних проблем екологічної безпеки України свідчить про те, що попри їхню певну загальну розробленість залишаються фрагментарно дослідженими регіональні аспекти екологічної безпеки у сфері забруднення довкілля радіаційними речовинами і відходами.

Цією статтею ставиться на меті розглянути типові екологічні проблеми у сфері радіаційної безпеки України та окреслити шляхи розв’язання їх на прикладі Кіровоградської області.

Розв’язання екологічних проблем є важливою складовою соціального та економічного розвитку України. Аналіз стану екологічної безпеки регіонів свідчить, що збереження високої енергоресурсоемності економіки за умови подальшого виснаження земельних, водних, мінерально-сировинних ресурсів неминуче призведе до масштабних загроз національній безпеці в екологічній та техногенній сферах [9].

Недостатність бюджетних коштів та недофінансування державами-донорами екологічних програм, застаріле законодавство, наявність правових колізій, невиконання модернізованих нормативно-правових актів – усе це ставить під загрозу виконання стратегічних планів щодо запобігання радіаційним аваріям і подолання їхніх наслідків, таких, зокрема, як забруднення довкілля.

За останньою статистикою, у 2016 р. в Україні нагромаджено 12 млрд тонн відходів, з яких 12 млн тонн – це небезпечні й отруйні речовини, що можуть провокувати в населення захворювання на рак. Екологи стверджують, що напружену ситуацію у сфері небезпечних відходів загострює мораторій на перевірки. Відсутність належного контролю вже призвела до розмноження шахраїв на ринку й недобросовісної поведінки утилізаторів отруйних речовин. Наприклад, у травні 2017 р. хімікатами отруїлися харківські діти (2000–2004 років народження). Приватна компанія вивантажила на сміттєзвалищі 54 бочки об’ємом 200 л кожна з невідомими речовинами. На емностях, де був напис “метилмеркаптан”, стався витік речовини [10; 11].

Цей випадок наочно демонструє, як регуляторні зміни в законодавстві породили відчуття безкарності у підприємців. Міністерство екології та природних ресурсів України (Мінекології) вже неодноразово зверталось до Державної регуляторної служби з приводу проведення позапланових перевірок, проте в Україні й донині продовжує діяти мораторій на перевірки бізнесу, який унеможливає інспекцію підприємств. Користуючись цим, вони продовжують грубо порушувати чинне екологічне законодавство.

Зрештою, робота контрольних і регуляторних органів має будуватися не на вирішенні проблем, а на своєчасному запобіганні їм. Для недопущення подібних ситуацій стратегічним завданням держави має стати забезпечення належного контролю фітосанітарного стану території, щоб реагувати не на наслідки, а на причини виникнення проблем [12].

Головна роль публічної влади в реалізації державної політики щодо поводження з радіаційними відходами має полягати в тому, що місцеві

органи влади в межах своєї компетенції повинні погоджувати питання щодо розміщення на своїй території об'єктів, призначених для захоронення таких відходів, здійснювати контроль радіаційного стану відповідних територій, виходячи виключно з інтересів територіальної громади [Там само].

Найгострішою екологічною проблемою Кіровоградської області є радіаційний стан території. Індустріальні східні та центральні регіони країни додатково мають значне техногенне навантаження за рахунок підприємств із видобутку та перероблення урану, так званих “хвостів” – відходів підприємств із високим вмістом природних радіонуклідів уранового і торієвого рядів тощо. Дослідженнями встановлено, що основним дозоформувальним джерелом для населення є радон у повітрі приміщень [13; 14].

Результати діяльності екологічно небезпечних підприємств із видобутку та перероблення уранової сировини в регіоні призвели до виникнення великих обсягів радіаційно забруднених територій. Виведення із землекористування значної площі корисних земель регіону, високий рівень забруднення повітря, підземних та поверхневих вод, нагромадження значної кількості відходів перероблення уранових руд спричинили значне погіршення екологічного стану його територій. Це свідчить про неспроможність центральних і регіональних органів управління реально оцінити екологічні та пов'язані з цим соціально-економічні проблеми і сформувавати адекватну державну політику.

На території Петрівського району в балці “Щербаківська” розташовано хвостосховище гідрометалургійного заводу “Схід ГЗК”, що експлуатується з 1959 р. Нині в балці нагромадилося близько 50 млн тонн радіоактивних відходів, загальна активність яких складає близько 48 400 Ки.

З усіх джерел іонізуючого випромінювання найбільші дози населення планети отримує від техногенно підсилених джерел природного походження [19]. Для України ця компонента сумарної дози сьогодні складає більше 70 % від її загальної величини, причому значна частка реалізується за рахунок радону-222 у повітрі житлових приміщень [15; 16].

У межах населених пунктів області розташовано великі за обсягами відвали гірських порід та уранової руди, з поверхні яких відбувається вихід радону. На багатьох земельних ділянках, включаючи житлову забудову, відзначається підвищений гамма-фон та значний вміст радону і продуктів його розпаду в повітрі окремих приміщень та підвалів (20000–50000 Бк/м³), який на декілька порядків перевищує допустимі. На сьогодні вихід та нагромадження радону вивчено ще недостатньо, тому ця проблематика має стати предметом майбутніх наукових досліджень і стратегічною метою державної політики.

Кіровоградщина є однією з найпроблемніших стосовно опромінення населення радоном. З року в рік погіршується демографічна ситуація, зростає захворюваність та смертність населення, зменшується народжуваність. Захворюваність жителів області на злоякісні новоутворення має стати тенденцією до зростання. Рівень захворюваності в останні 10 років зріс і перевищує середні показники по Україні на 20 %. Щоб визначити істинні причини цього зростання вперше в Україні стартувала Кіровоградська програма, спрямована на науково-дослідне вивчення ситуації (пояснювальна записка до рішення Кіровоградської обласної ради від 21 березня 2014 р. № 615 “Про затвердження Комплексної програми захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2014–2018 роки”).

Аналіз результатів досліджень рівнів радону встановив, що норматив НРБУ-97 [17] перевищено на понад 30 % досліджених об'єктів. За отриманими результатами в лабораторії природних джерел випромінювання ДУ "ІГМЕ НАМНУ" було оцінено прямі збитки для області, зумовлені цим джерелом. Встановлено, що Кіровоградщина втрачає до 10 млн грн на рік тільки за рахунок впливу радону. Згідно з вимогами Закону України "Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання", регіональній владі необхідно розробити радіаційно-екологічний паспорт території області та продовжити ефективне виконання заходів обласної вказаної програми.

Неефективність державної політики щодо поводження з радіаційними відходами розгляньмо на прикладі. 13 липня 2017 р. на території Кіровоградської області в районі глиняного кар'єру "Веселівське родовище" було здійснено несанкціоновані земельні розкопки на місці захоронення забрудненого радіонуклідом Цезій-137 ґрунту, майна та матеріалів, вилучених на території підприємства "Кіровоградбуд" після дезактивації наслідків техногенно-радіаційної аварії в 1988 р. Забруднені радіацією землю та метал, які заховано в спеціально виготовлені металеві контейнери, не можна було чіпати щонайменше 300 років. Загальний їх об'єм становить 1 200 м³, або 2 000 тонн. Частина відходів було захована у 302 контейнерах. Решту 78 контейнерів із рівнем радіації вище 300 мкР було перевезено до місця зберігання радіоактивних відходів у Чорнобильській зоні відчуження. Спочатку планували вивезти туди всі забруднені матеріали, проте вартість поховання для обласного бюджету була на той час надто високою [18].

Тоді регіональна влада запропонувала розмістити їх у відпрацьованих тунелях Інгульської шахти, що спеціалізується на видобутку уранової руди, однак тодішнє керівництво шахти в м. Жовті Води не погодило таке розміщення, пояснивши це тим, що з часом у контейнерах утворюватимуться мікротріщини, і вода винесе Цезій-137 у ґрунтові води, забруднивши їх. Тоді фахівці порадили глиняний кар'єр, оскільки сировина, що найкраще стримує воду – це глина. У Мінекології погодили виділення частини території родовища під розміщення цих контейнерів. Санстанція перевірила рівень радіації, який не перевищував норму. Територію захоронення було помічено попереджувальними табличками [Там само].

Після розкопок фахівці провели заміри радіації, які виявили, що в точках розкопок і безпосередньо викопаних матеріалах радіаційний фон підвищений. У свою чергу, міська влада звернулася до дніпровської філії державного концерну "Радон" для залучення їхніх фахівців до вивчення ситуації та проведення повторного захоронення матеріалів.

На даний час на території Кіровоградської області немає жодного місця для захоронення відходів такого характеру, як радіоактивний метал. Такі відходи можуть бути захоронені на території України лише в спеціально відведених місцях, зокрема в Чорнобильській зоні. З метою зменшення соціальної напруги серед населення місцевою владою прийнято рішення про повторне захоронення даних відходів на тому ж місці, але таке управлінське рішення не вирішує проблеми. На першому етапі для її розв'язання місцевій владі необхідно звернутись до проектної організації, що має сертифікат на розроблення проектної документації на зведення спеціальних споруд для зберігання радіоактивних відходів. Також слід порушити перед відповідними центральними органами влади питання щодо визначення спеціальних місць для вивезення та захоронення відходів.

Варто зазначити, що на території України знаходиться не один подібний могильник. Тільки у м. Кам'янському (колишній Дніпродзержинськ) на Дніпропетровщині виявлено дев'ять радіоактивних могильників із значно перевищеним радіаційним фоном. Радіація зі звалищ потрапляє в місцеву річку, що входить до басейну Дніпра. Та якщо сховище на Лозовій загрожує тільки жителям цього міста, то могильник Сухачівка біля м. Дніпра (хвостосховище Придніпровського хімічного заводу) загрожує майже всій Україні. Проте ці проблеми системно не вирішуються, передусім через брак бюджетних коштів на виконання цільових державних і регіональних програм.

Проблема поводження з радіоактивними відходами в Україні набула національного значення, а її розв'язання вимагає системних управлінських, наукових і науково-прикладних рішень. Для поліпшення стану радіаційної безпеки України необхідно насамперед удосконалити рівень державного контролю у сфері поводження з радіоактивними відходами шляхом розроблення й упровадження технічної системи оповіщення спеціальної служби, яка б за допомогою адміністративних важелів впливу регулювала порушення вимог екологічного законодавства; створити систему законодавчої бази з урахуванням рекомендацій міжнародних організацій. Для розв'язання екологічних проблем Кіровоградщини місцевій владі необхідно в доповнення до прийнятої Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 р. розробити окремий розділ (Стратегічна мета 4 "Екологічна безпека та збереження довкілля") та обов'язково залучати громадськість і науковців до реалізації заходів та проектів зі збереження довкілля.

Список використаних джерел

1. Вахлакова В. В., Грузіна М. В. Екологічна безпека основа національної безпеки України / ДонДТУ. URL: <http://www.rusnauka.com/8.NPE2007/Ecologia/21212.doc.htm>.
2. Навчальні матеріали онлайн. Основи охорони праці. Джерела радіоактивного забруднення. Принципи нормування і захисту навколишнього середовища. URL: http://pidruchniki.com/18210712/bzhd/dzherela_radioaktivnogo_zabrudnennya_printsipi_normuvannya_zahistu_navkolishnogo_seredovischa.
3. Кринична І. П. Державне управління процесами забезпечення радіаційної безпеки в Україні: монографія. Дніпропетровськ: Пороги, 2009. 304 с.
4. Кринична І. П. Концептуальні засади управління процесами радіаційно безпечної життєдіяльності населення на забруднених територіях // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2007. Вип. 4 (32). С. 245–250.
5. Кринична І. П. Шляхи вдосконалення управління медико-соціальним захистом населення від наслідків іонізуючого випромінювання // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. Вип. 2 (34). С. 157–163.
6. Кринична І. П. До питання евакуації та переселення людей з радіоактивно забруднених територій // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. Вип. 3 (35). С. 316–322.
7. Кринична І. П. Управління процесами радіаційно безпечної життєдіяльності населення України: медико-соціальні аспекти // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарРІДУ НАДУ "Магістр", 2009. Вип. 2 (36). С. 163–171.
8. Ковалевська Ю. С. Державне управління процесами забезпечення екологічної безпеки в Україні: дис. ... к.держ.упр.: спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління URL: <https://www.google.com.ua/search?q>.
9. Іванюта С. П., Качинський А. С. Екологічна безпека регіонів України: порівняльні оцінки // Стратегічні пріоритети: збірник. 2013. № 3 (28). С. 157–164. Доступ. також у PDF: file:///C:/Users/Ira/Downloads/spa_2013_3_23.pdf.
10. Експерт розповів, чим обернувся для українців мораторій на перевірки. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1670486-ekspert-rozpoviv-chim-obernuvsy-a-dlya-ukrayintsiv-moratoriy-na-perevirki>.

11. Мораторій на перевірки можуть скасувати через отруєння дітей на Харківщині. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1666140-moratoriy-na-perevirki-mozhut-skasuvati-cherez-otruyennya-ditey-na-kharkivschini>.

12. Кринична І. П., Хожило І. І., Костенко В. О. Удосконалення державного управління у сфері поводження з твердими побутовим відходами // Аспекти публічного управління: наук. журн. Дніпро: ДРІДУ НАДУ. 2017. Т. 5, № 5/6. С. 35–43.

13. Лось І. П., Павленко Т. А. Ограничение облучения техногенно усиленными источниками природного происхождения // Докірлля та здоров'я. 2003. № 1 (24). С. 49–54.

14. Павленко Т. О. Дози опромінення населення, зумовлені техногенно підсиленими джерелами природного походження // Докірлля та здоров'я. 2008. № 2 (45). С. 36–38.

15. Павленко Т. А., Лось І. П. Существующие дозы облучения населения Украины // Ядерна та радіаційна безпека. 2009. № 1. С. 18–22.

16. Проблемы пролонгированного облучения населения в промышленных регионах Украины / И. П. Лось, Ю. Н. Сорока, В. Ю. Корнев и др. // Гігієна населених місць: зб. наук. пр. 2004. № 43. С. 303–307.

17. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). Державні гігієнічні нормативи. ДГН 6.6.1.-6.5.001-98. Київ, 1998. 135 с.

18. Історія створення радіоактивного могиляника під Кропивницьким. URL: <https://gre4ka.info/statti/37646-istoriia-stvorennia-radioaktyvnoho-mohylynyka-pid-kropyvnytskym-foto>.

19. UNSCEAR 2000. Effects of Radiation on the Environment: Report to the General Assembly with Scientific Annex /United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation. New York: UN, 2000. 842 p.

Надійшла до редколегії 05.09.2017 р.

УДК 35.076:352

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ОКРЕМИХ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Серенок А. О.,

к. держ. упр., доц.,

доцент кафедри інформаційних технологій і систем управління,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Харків

Розглянуто основні європейські нормативно-правові акти, що регулюють сферу розвитку електронного урядування. Проаналізовано досвід окремих країн Європейського Союзу щодо публічного управління розвитком електронного урядування.

Ключові слова: інформаційне суспільство, електронний уряд, електронне урядування, публічне управління.

Serenok A. O.,

PhD in Public Administration, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Information Technology & Management Systems,

KRI NAPA, Kharkiv

PUBLIC ADMINISTRATION OF E-GOVERNANCE DEVELOPMENT IN SELECTED COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

In the article have been analyzed the European legislations on a development of the Information Society and the experience of public administration on a development of the e-governance of the EU countries.

Key words: information society, e-government, e-governance, public administration.